

Opptaksutvalget

Deres ref: [Deres ref]

Vår ref: 207.01/ØHH

Dato: 24.05.2022

Akademikernes innspill til Opptaksutvalget

Innledning

Akademikeren takker for muligheten til å gi innspill til utvalgets arbeid. Henvendelsen har vært videresendt Akademikernes medlemsforeninger for innspill, og dette innspillet er forankret i Akademikernes styre.

Innspillet er strukturert med utgangspunkt i strukturen og spørsmålene i dokumentet *Grunnlag for innspill til Opptaksutvalget*, men tar ikke sikte på å direkte besvare alle de enkelte spørsmålene der.

Oppsummering av innspill

1) Kvalifisering

- Generell studiekompetanse (GSK) bør fortsatt legges til grunn som hovedveien inn i høyere utdanning.
- Helheten i opptakssystemet må sees i sammenheng med pågående og planlagte endringer i videregående opplæring. Videre må strukturen og innholdet i de studieforbereende programmene og definisjonen av GSK sees i sammenheng.
- Det er ikke behov for å endre dagens alternative måter for å oppnå GSK.
- Dagens ordning med spesielle opptakskrav fungerer på en tilfredsstillende måte.
- Rådgivertjenesten i videregående opplæring må styrkes.

2) Rangering

- Omfanget av alderspoeng må reduseres og sees i sammenheng med andre former for tilleggs-poeng.
- Der kjønnskvotering benyttes må ordningen være kjønns-symmetrisk, og automatisk tre i kraft eller avsluttes dersom kjønnsbalansen når et forhåndsdefinert mål.
- Det må sees på alternative tiltak for å sikre rekrutteringen av det underrepresenterte kjønn i alle fag.

- Akademikerne er skeptiske til at det tas i bruk opptaksprøver, motivasjonsbrev, intervju eller andre former for ikke-karakterbasert opptaks- og rangeringsformer utover dagens omfang.

3 Organisering

- Utdanningsinstitusjonene bør langt på vei få sette egne regler for opptak til studier.

1) Kvalifisering

Generell studiekompetanse (GSK) bør fortsatt legges til grunn som hovedveien inn i høyere utdanning.

Helheten i opptakssystemet må sees i sammenheng med pågående og planlagte endringer i videregående opplæring. Videre må strukturen og innholdet i de studieforbereende programmene og definisjonen av GSK sees i sammenheng.

For at opptakssystemet skal fremstå mest mulig forståelig, transparent og rettferdig bør generell studiekompetanse fortsatt legges til grunn som hovedveien inn i høyere utdanninger. Opptakssystemet bør utformes med utgangspunkt i at søker med GSK har en minst mulig komplisert søknadsprosess. Samtidig er det en forutsetning for at GSK skal fungere etter hensikten at elevene, når de kommer ut av de studieforbereende programmene i videregående opplæring, faktisk er studieforbereede. Vi viser her til innspillet vårt til [Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden](#),

Den store utfordringen med dagens studieforbereende utdanningsløp er at de ikke i tilstrekkelig grad forbereder elevene på kravene som student. Dette mener både studenter og ansatte ved høyere utdanning. [...] Akademikerne er opptatt av at studieforbereende programmer legger til rette for at elevene utvikler gode arbeidsvaner, dybdeforståelse i fagene og evne til kritisk tenkning. Dette er forutsetninger for å lykkes i høyere utdanning.

Det er ikke behov for å endre dagens alternative måter for å oppnå GSK.

I dag oppnås GSK gjennom bestått treårig videregående opplæring på studieforbereende løp, 23/5-regelen eller ved fullført ett års høyere utdanning eller to-årig fagskoleutdanning. I tillegg kan opptak til høyere utdanning gjøres gjennom realkompetansevurdering og Y-veien. Dagens ordninger, som inkluderer alder, yrkeserfaring og alternative utdanningsløp, favner allerede svært bredt på en måte som muliggjør opptak til høyere utdanning for de aller fleste, og dermed bidrar til å redusere utenforskap i samfunnet.

Dagens ordning med spesielle opptakskrav fungerer på en tilfredsstillende måte.

Spesielle opptakskrav sørger for at studentene har et visst sett med forkunnskaper eller

kvaliteter, og å fjerne de spesielle opptakskravene vil senke kvaliteten på undervisningen. På en del, særlig realfagstunge, studier som i dag har spesielle opptakskrav vil det å fjerne de spesielle opptakskravene med stor sannsynlighet føre til et større frafall, som både er uheldig for den enkelte student, studiestedene og samfunnet. Det medfører også at underviserne må senke kravene til studentene, som igjen fører til lavere sluttkompetanse hos kandidatene.

Dagens ordning med spesielle opptakskrav fungerer på en tilfredsstillende måte. Den ivaretar institusjonens autonomi, mulighet til å sikre tilstrekkelig høy kvalitet på studentene og mulighet til å prøve alternative opptaksordninger. Samtidig ivaretar kravet om KDs godkjenning studentenes rettigheter og forutsigbarhet.

Rådgivertjenesten i videregående opplæring må styrkes.

Utvalget løfter også spørsmålet om spesiell studiekompetanse kan erstattes med det svenske [basår](#). En praktisk utfordring ved å innføre noe lignende som basåret i Norge er finansieringen, siden undervisningen er på videregåendenivå og ikke gir uttelling på finansieringssystemet for universiteter og høyskoler.

Heller enn å fjerne muligheten for spesielle opptakskrav for UH-institusjonene eller å innføre tilsvarende et basår i Norge, så bør rådgivningstjenesten i videregående opplæring styrkes, slik at elevene er kjent med de ulike opptakskravene og konsekvensene av sine fagvalg. Videre, for å styrke elevenes studieforbereidhet, særlig opp mot fag med spesielle opptakskrav, bør det i arbeidet med videregående opplæring sees på muligheten for at elever med allerede oppnådd GSK kan ta enkeltfag gjennom den ordinære videregående skolen for å kunne oppnå spesiell studiekompetanse.

2) Rangering

Omfanget av alderspoeng må reduseres og sees i sammenheng med andre former for tilleggspoeng.

Akademikerne mener det er hensiktsmessig med et system som gir en viss uttelling for alder, men at det i dag gis for stor vekt sett opp mot andre former for tilleggspoeng.

Alderspoeng har flere positive sider. De er sosioøkonomisk nøytrale, de gir dem som ikke har vært motivert på videregående et større mulighetsrom senere, og de vil kunne bidra til større mangfold av studenter med ulik erfaringsbakgrunn og perspektiver.

Det er også negative aspekter ved alderspoeng. De kan føre til passivisering av den enkelte kandidat, da det under dagens system for enkelte studier er nødvendig å maksimere antall alderspoeng for å komme inn. Videre er det samfunnsøkonomisk ulønnsomt med et system som premierer senere studiestart, og poengene kan bidra til svakere motivasjon for innsats på videregående. Det vil også være behov for en overgangsordning dersom alderspoengssystemet endres. NIFU-rapporten (2020:4) [Opptak til høyere utdanning: En studie av konsekvensene av kvote og poengberegning med fokus på psykologi, medisin, jus og grunnskolelærer-utdanning](#) peker i tillegg på en negativ sammenheng mellom alder og gjennomføring av studier.

Akademikerne mener at uttelling for alder ikke isolert sett nødvendigvis er negativt. Imidlertid gir dagens system med inntil 8 alderspoeng et i overkant kraftig utslag ved opptak til enkelte studier. Dessuten må endringer i ordningen med alderspoeng sees i sammenheng med andre former for tilleggspoeng.

Utvalget bør også se på vektingen mellom søkere med førstegangsvitnemål og søkere på ordinær kvote. I dag er denne 50-50. Særlig for studier med svært høye opptakskrav vil en økt kvote for søkere med førstegangsvitnemål bidra til å senke inngangsterskelen, samtidig som en reduksjon i tilgangen på alderspoeng vil bidra til å redusere konsekvensene av færre plasser for søkere på ordinær kvote.

Der kjønnskvoltering benyttes må ordningen være kjønnsymmetrisk, og automatisk tre i kraft eller avsluttes dersom kjønnsbalansen når et forhåndsdefinert mål. Videre må det sees på alternative tiltak for å sikre rekrutteringen av det underrepresenterte kjønn i alle fag.

Alle former for kvotering vil kunne oppfattes som urettferdig, både for de som kommer inn som et resultat av kvotering, og de som akkurat ikke kommer inn. For at en ordning med kjønnskvoltering skal oppleves som legitim og i størst mulig grad rettferdig må den for det første ikke i sin natur diskriminere til fordel for det ene eller andre kjønn, den må være nøytral i møte med hvem som er det underrepresenterte kjønn. For det andre må den være forutsigbar. Det må være et tydelig sett med parametere for når den trer i kraft, for eksempel hvis kjønnsbalansen ved opptak til et studium har oversteget et visst måltall et gitt antall år på rad, og for når den avsluttes. Videre må det også jobbes systematisk med andre virkemidler for å hindre at parametere for iverksettelse av kvoter nås.

Akademikerne er skeptiske til at det tas i bruk opptaksprøver, motivasjonsbrev, intervju eller andre former for ikke-karakterbasert opptaks- og rangeringsformer utover dagens omfang.

Karakterene fra videregående, oppnådd gjennom en blanding av standpunkt-karakterer og eksamens-karakterer, alt i alt gir både det best dekkende og mest nøytrale bildet av en persons akademiske ferdigheter. I tillegg er en karakterbasert rangering av kandidatene den mest transparente ordningen. Ved bruk av opptaksprøver vil søkerne være avhengige av å prestere den ene dagen, samtidig som prøven ikke vil gi samme bilde av søkeren som bredden i vitnemålet gir. Videre er det grunn til å anta at bruk av motivasjonsbrev og intervjuer vil favorisere søkere som behersker denne formen for selvpresentasjon, som kan få bistand hjemmefra og søkere som har anledning til å kjøpe hjelp til å skrive brevet eller forberede intervjuet.

3) Organisering

Utdanningsinstitusjonene bør langt på vei få sette egne regler for opptak til studier.

Som beskrevet under **1) Kvalifisering** anser Akademikerne det som alt i alt hensiktsmessig at

utdanningsinstitusjonene, etter godkjenning fra Kunnskapsdepartementet, langt på vei selv får bestemme regler for opptak til studier.

Et felles, fast nasjonalt regelverk for opptak er fra et studentperspektiv den enkleste løsningen. Det gjør det enkelt å finne frem i opptakskrav og det gjør at man slipper å tenke strategisk eller blir tvunget til å “velge bort” studieretninger allerede på videregående. Samtidig vil et felles, fast nasjonalt regelverk gå utover den enkelte utdanningsinstitusjons autonomi. Det vil hindre institusjonens mulighet til å fastsette kriterier som passer til studiets krav til studentene, og vil kunne lede til lavere kvalitet i undervisningen og et høyere frafall. Nasjonalt fastsatte og felles opptaksregler vil også kunne være til hinder for innovasjon i opptaksprosessen og lokale tilpasninger.

Med vennlig hilsen,
Akademikerne

—

Øystein Holm-Haagensen
Rådgiver